

"שכשכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל".

יחש ישראל אל אה"ע, חכמתם מנהגיהם ונימוסיהם, כבר פרשו חז"ל ההפרש שבין הקובלנא של "וכמשפטי הגויים אשר סביבותיכם עשיתם" לאותה של "וכמשפטי הגויים אשר סביבותיכם לא עשיתם", כמתוקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם. אמנם העשיה כמתוקנים שבהם גם היא צריכה שמירה יתירה שלא ימשכו אחריהם לעשות ג"כ נימוסים המקולקלים. והיסוד הנאמן להנהגה בזה הוא, שישראל צריך שישמור את רוחו ולבבו מכל משמר, אם לפעמים יראה דבר טוב, הנהגה ישרה ותיקון ישובו של עולם בעמים ויקחם להביאם לגבול, יראה שלא רוח העמים בכללו יכנס לתוכן חייו הפנימיים, כי בהכנס רוח העמים לתוך חייהם של ישראל אז אין מעצרו ואין מעמד. אז כבר נהדף רוח ישראל ממקומו ועל כסאו ישב זר, כ"א רוח ישראל צריך שיהי' איתן וקבוע בלב. התורה והמצוה וכל המדות הקדושות שהן שייכות לה, צריכות שיהיו חסנם ומעוזם של ישראל. ומצד החיצוני והטפל שבחיים, מצד צורך השעה וישוב העולם, יפנה לפעמים לקחת מכל דבר טוב שימצא אצל הגויים אשר סביבותיו. וכ"ז שרוחו בקרבו איתן ונאמן לשם ד' אלהי ישראל ותורתו, הדבר אינו מצוייר כאילו הגויים נכנסים אל גבולו ונוגעים בנחלתו, כ"א הוא יבא לקחת מאתם, או המה יביאו לו את הדרוש לו לקבל מהם, יפייטו של יפת באהלי שם. אבל כאשר רוח יון פרץ להכנס בתוך עומק קדושתן של ישראל, לעשות צביון חדש על הרוח הישראלי, ותשוקות חדשות בפנימיות החיים הישראלים ע"פ המדה היונית, כיון שנכנסו להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, לא פסלו רק את עצמן של אותן הדיעות והתכונות שנפגמו ע"י המגע עם התרבות היונית ההוללת, כ"א הדבר פעל על כל המערכה של הדיעות והמדות המעשים והתורות, לתן בהם טעם לפגם, להורידם מקדושתם ולמנע פעולתם הטובה והקדושה על עם ד'. ולמען יהי' לנו עמוד זה יסוד ההורותנו את הדרך בגלותנו ופיזורנו בין העמים באיזה אופן נתיחש אליהם לחכמתם ומנהגיהם, להשמר שלא יכנסו אותם הדברים הנקלטים מאויר ארץ העמים בפנים חיינו המקודש בקדושת שם ד' יתברך הנקרא עלינו, לבלי נתפתה לאמר, כי אם הזרם הזר יגע רק בחלק קטן מהדיעות והתכונות שע"פ התורה, כי רק חלק זה הנראה לעינינו שמתחלל אנו קובעים, ואף שגם מצד חלק אחד מחמדת חיינו ואור תורתנו שמתחלל ע"י מגע זר, די הוא להבדל ולהתרחק ולשמור מכל משמר את אורח החיים האמיתיים. אבל חלושי הדיעות יתנחמו כי יחיו בנוותר, ועוד המון רב של תורות אמת וחקי חיים לפניהם, שהם יחיו בהם למרות החסרון הנמצא במקום הנפגש ברוח הזר שחדר כבר אל עומק החיים הפנימיים שלהם. למדנו שכיון שרק נכנסו יונים להיכל, כיון שרוח הזר חדר עד לפנים, עד לחיי התורה והקדושה לפגוע בהם, לשנותם כמעט על פי צביונם הם, כבר טמאו כל השמנים שבהיכל. שוב לא יניחו זוית אחת, וכארסה של חכינא יתפשט זרם הזר והמשחית בכל גופה של האומה, לקלקל טעמה אמונתה ותומתה, וכל שמן משחת קודש משמנה של תורה, הכח המקדש והמאיר מחשכנו בכל המצבים, הנה יטמאוהו, עד שאם ישארו מעשים פרטיים מן התורה ביד אלה הנפתים אחר רוח זר, יהיו כמצות אנשים מלומדה, וע"פ רוב הדברים הטפלים ישאירו, ולא יהי' בכח השמן הנטמא להאיר אור קודש.

ישראל ואומות העולם

ארץ ישראל וחז"ל

ב. עין אי"ה | שבת כב,; אות י"ד

"א"ר כהנא דרש רב נחמן בר מנימוי משמיה דרבי תנחום, מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק, איני יודע שאין בו מים, אלא מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו".

ישנם בעולם שני מיני סיבות של היזק, יש במציאות דבר שאינו מוכן כ"א להועיל, אולם לא התיחשו אליו ביחש של קבלת תועלת ממנו, כ"א ביחש של קבלת היזק, ובזה האופן אין דרך התיקון של אותו היזק עומד על הסתלקותו של האדם ממנו, כ"א ישאר מיוחש אל הדבר ההוא אבל בשינוי יחש, ותחת היחש של ההיזק יעמיד עצמו ביחש של קבלת התועלת. וזה הענין יתכן ג"כ בדבר המשולל מכל הכנה בפועל, וראוי הוא להיות מוכשר בין להיזק בין לתועלת, שודאי ג"כ אין מונח בעצמות הענין הכרח של סילוק האדם ממנו, כ"א להכשיר אותו שישאר במצב של תועלת. בור שיש בו מים, אמנם אם האדם יפול אל תוכו יטבע ויוזק, אבל אין הבור מתיחש בעצמו להיזק, ויוכל לשמש לתועלת, כשישאר האדם מתיחש אל הבור לא להטבע בתוכו כ"א להיות משתמש ממימיו. בור ריק, אמנם אין בו תועלת, אבל אין זה הכרח שיהי' האדם מוכרח להיות מסולק ממנו, כי יוכל להמשיך בתוכו מים לשימוש. אמנם בור של נחשים ועקרבים, הנה בתוכן הבור עומד הוא שיהיה האדם מתרחק ממנו, ולהסיר כל יחש מהאדם אליו, כי לא זאת היא המרגעה.

כבר הגידו חכמים ז"ל כל מה שאירע ליוסף אירע לציון, וישראל בכלל על שם יוסף נקראו, "נוהג כצאן יוסף". הגלות נקראת בשם בור, "בור אין מים בו". והנה היו רבים שחשבו שאמנם ישראל סובל הרבה רעות וצרות ע"י הגלות, אבל בלבם עלתה מחשבה שאין הרעות מונחות בטבע הגלות, כ"א במצבם של ישראל, שהם מתיחשים אל העמים באופן כזה, ששנאתם מתמשכת עליהם, אבל לו ישיכילו לשנות את המצב באופן שראוי להיות נאהב מהאומות, אז עצם הגלות יהפך להם לארץ חמדה וימצאו מנוחה אשר יבקשו. צאן אובדות הללו היו יכולים לדמות את הגלות לבור מים, אשר רק הבלתי נזהר ינזק על ידו כי יטבע באין מעמד, אמנם המתיחש אליו ביחש הגון, ישאב מתוכו וישביר צמאונו. אמנם אך לשוא נתעו אלה לבקש אהבה, כי לא די שאין בטבע הגלות אופן הכנה מוקדמת להיות מרגעה שמה לישראל, כ"א אפילו יתאמצו ישראל בעצמם לחדש להם דרכים של מחיה וכלכלה, דרכים שיוכלו לחיות בתוכה ע"פ דרכם ותורת ד' אשר עמם, לא יוכלו, כי יפגעו מכל צד במזיקים שונים העומדים לבלע ולהשחית.

ע"כ אי אפשר לצייר את הגלות אפילו לבור ריק שאין בו מים, שאמנם מוכשר הוא לאיזה המשכת תועלת בידים חרוצות, כ"א תכונת הגלות הוא בור מלא נחשים ועקרבים, שלא יעלה על דעת האדם לאמר "פה אשב כי אויטיה", לא יעלה על דעתו לומר כי בשנותו את מצבו הוא ויחשו לבור הזה, יהיה לו למקום שיוכל לומר: מצאתי מנוחה. אמנם זאת היא הקללה מעין ברכה "ובגויים ההם לא תרגיע", למען יהיו תמיד עיני כל ישראל נשואות להר הקודש ולארץ חמדה, למען דעת שלעולם לא תהיה הגלות מקום מוכשר למרבץ צאן יוסף, כי היא בור מלא נחשים ועקרבים, שאין דרך להתיחש אליו באופן בלתי מרגיז ומכאיב.

אמנם היזק הנחשים, ושל העקרבים, הוא בדיוק שני מיני היזיקות כלליים שהגלות פועלת על כלל עם ד' אלה. הבדל יש בין היזק הבא ע"י נשיכת נחש, לההיזק הבא ע"י עקיצת עקרב. נשיכת נחש באה בכונה מאתו, מאיבה הנגזרת בין זרע חוה לנחש, בין שיניו עומד או מעצמו מקיא, אבל הוא מתכוין להזיק. עקרב הוא עוקץ בזנבו החד בעוקצו בלתי כונה, לעומת זה הנחש בנשיכתו מתמעט כחו המזיק שהוא מוציא ארסו ע"י הנשיכה, ועד שישוב אליו ע"פ הגידול לא יוכל עוד להזיק. אמנם העקרב אמרו בירושלמי, דמחיא בתר דמחיא, ואין ארסו פוסק כלל בעקיצתו. ישנן תקופות כאלה שרגשו לאומים לנתק את בית ישראל מזרועות תוה"ק ומשם ד' אלהי ישראל שנקרא עלינו. זאת היתה נשיכת נחש, בכונה והתרגשות עמדו להוציא את מחשבתם הרעה לפעלם. אמנם הרעו והצירו מאד לישראל, גם הרבה נפשות היו להם לברות, אבל הארס נתחלש ע"י נשיכה זאת המסוכנת, כי ע"י ההתרגשות החצופה מצד האומות, וריבוי הרדיפות נתעוררו ג"כ כחות הטוב והקדושה לעומתן, עד שרבים עמדו בנסיון והדמים הנשפכים על קדושת השם, הם היו להועיל לחזק יותר קדושת התורה ואהבת שם ד' יתברך בדורות הבאים. אלה המכות "אשר הוכיחי בית מאהבי", המה גרמו לי להאיביני על אבי שבשמים. לא כן אמנם הנה העקיצות שהן בלא כונה רק מטבע הגלות, מצד שפלותן של ישראל ודלותן, מצד שפלות התורה והוגיה שהוא נמשך משפלות האומה בכללה, הולך מצב הכללי הלך וירד. טהרת הלב, אהבת ד' ויראתו, אמונת אמן וכל מדות הקדושות שהן נחלה לישראל מאז הולכות ויורדות בעונותינו, מפני שטף זרם התרוממות רוח העמים היושבים שלוים ומתנשאים בגדולתם. זאת הירידה היא ירידה טבעית לגלות. דומה לעקיצת עקרב שאיננה בכונה, וגרועה היא מנשיכת הנחש, במה שאינה מאבדת כלל את ארסה בנשיכתה, כ"א מחיא בתר דמחיא. אמנם מאת ד' היתה זאת כדי שיחקק עמוק בלב האומה בכללה ובפרטיה, שחלילה להם לחשוב את הגלות והפיזור למקום מנוחתם הטבעי, עד שכל מגמתם תהיה רק לשנות את יחשם אליו, ובזה ידמו למצא מנוחה. לא כן, כי מראש מקדם הוכנו מעשי אבות סימן לבנים, שהבור הרומז על הגלות הכללית, שאירע ליוסף, היה ריק, באין אפשרות להוציא ממנו מחיה תקומה ותועלת, אין בו מים אמנם, אבל יש בו נחשים ועקרבים, הפסדים מכוונים והפסדים טבעיים, אשר יתמו רק בהעלות יורדי בור מן הבור, "גם את בדם בריתך שלחתי אסירך מבור אין מים בו".

ישיבת כרם ביבנה